

پیش‌خوان

«چالش‌های ایران و امریکا» در آیینه یک خوانش تاریخی

نظم حاکم بر جهان و تقابلی که آن را تغییر داد!

■ شاهد توحیدی

دکتر جواد منصوری انجام شده و مرکز اسناد انقلاب اسلامی، به انتشار آن همت گماشته است.
تا نمای ناشر در معرفی این کتاب، نکات ذیل آمده را مورد اشارت قرار داده است:

«در تاریخ تحولات معاصر ایران، نقش چند دولت خارجی- از جمله دولت‌های ایالات متحده امریکا و انگلیس- بیش از دیگران تأثیر گذار و مسئله‌ساز بوده است، بنابراین بررسی تحولات و چگونگی روابط ایران و دولت‌های مزبور، یکی از موضوعات مهم و مورد توجه می‌باشد، زیرا تأثیر این روابط در بسیاری از امور داخلی و حتی در روابط خارجی، گسترده و تعیین کننده بوده است. در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، امکان تحقیق و تألیف در این زمینه نبود، زیرا مخالف منافع و مصالح رژیم وابسته حاکم و دولت‌های خارجی مسلط بر ایران بود، از این‌رو پس از پیروزی انقلاب اسلامی، محققان و نویسندگان توانستند با استفاده از اسناد و مدارک به‌جای‌مانده از رژیم گذشته و همچنین مدارک موجود و مر تبوط با موضوع در خارج از کشور، تحقیقات و تألیفات گسترده و ارزنده‌ای در این زمینه انجام دهند. در میان دولت‌های خارجی ذی نفوذ و تقریباً مسلط بر کشور، در آن همه انگلیس و امریکا ایفای نقش کرده‌اند. در سال‌های پس از کودتای ۲۸مرداد

▼ **آبان ۱۳۵۸**: نماز جماعت دانشجویان پیرو خط امام در لانه جاسوسی امریکا

۱۳۳۲ و به مدت ۲۵سال، امریکا به تدریج سلطه بیشتری یافت و دولت انگلیس از دهه ۴۰، نقش دوم را در سلطه خارجی بر ایران داشت. در این دوران بود که روحان و مسیر تحولات، به گونه‌ای متفاوت از گذشته و تضاد آشتی‌ناپذیر مردم با سیاست‌های استعمارگر جدید نیز متفاوت بود. از طرف دیگر پیروزی انقلاب اسلامی، شرایط ایران و منطقه را دگرگون و چالش‌های ایران و امریکا وارد شکل و محتوای جدیدی شد. شرایطی که کاملاً برای این دولت ناشناخته و در عین حال غیرقابل قبول بود. این‌چو چالش‌های ایران و امریکا، یکی از موضوعات تحقیقاتی مراکز مطالعات سیاسی و استراتژیک از کشورهای مختلف شده است. این چالش‌ها به حدی است که در تمامی دولت‌های امریکا، مسئله ایران و آثار ناشی از آنها، یکی از مشکلات ثابت و به‌اصطلاح در‌دسرس‌های بزرگ برای ایشان بوده و می‌باشد. چالش‌های موجود در روابط دو دولت به گونه‌ای است که چالش‌های دیگر را نظیر: مقاومت حزب‌الله لبنان، مقاومت ملت فلسطین، شکست لشکر کشی در عراق و افغانستان، تضعیف موقعیت داخلی و بین‌المللی و بالاخره بیداری اسلامی و جنبش ضدسرمایه‌داری را به دنبال داشته است؛ تحولاتی که هر کدام می توانند مقدمه تغییرات دیگری بر ضدنظام سلطه‌استکباری امریکا باشد. پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، تنها سقوط یک رژیم فاسد و وابسته نبود، بلکه مقدمه فروریختن پایه‌های سلطه استعمار غرب در جهان‌های وسیع و در مناطق دیگر شد، از این رو چالش‌های ایران و امریکا بیش از پیش تبدیل به موضوعی بین‌المللی، دارای ابعاد اقتصادی، سیاسی و ایدئولوژیک شده است. اگر چه تحولات چند دهه گذشته بسیاری از ساختارها را دگرگون کرد، ولی با شناخت عمیق روند تحولات و دلایل آن، به این نتیجه می‌رسیم که تغییرات بزرگ‌تر و مهم‌تری در راه است. این کتاب مهم‌ترین چالش‌های دو نظام متفاوت و متعارض (اسلام و لیبرال سرمایه‌داری) در قالب دو دولت ایران و امریکا را با دیدگاهی واقع‌بینانه و به دور از تحلیل‌های افراطی یا ساده‌انگانه مورد بحث قرار داده است…».

■ **حسن طالبیان شریف**

روزهایی که بر ما می‌گذرد، تداعی‌گر سالروز ارتحال روحانی خدمتگزار، زنده یاد آیت‌الله سیدعلینقی طبسی حائری از علمای فقید شهر مشهد است.

هم از این روی و در باز خوانی کارنامه علمی و عملی آن بزرگ، مقال بی‌آمده به نگارش درآمده است. امید آنکه علاقه‌مندان را مفید و مقبول آید.

■ ■ ■

■ **ولادت در کربلا و تربیت خمینی**

آیت‌الله حاج سیدعلینقی طبسی حائری(قده)، از علمای مشهور و استادان حوزه علمیه شهر مشهد به شمار می‌رفت. وی به تاریخ هفتم ماه مبارک رمضان ۱۳۴۲ه‍.ق، معادل ۲۳ فروردین ۱۳۰۳ه‍.ش، در خاندانی اصیل، علمی و مذهبی در شهر کربلا دیده به جهان گشود. پدرش حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سید کاظم طبسی حائری از روحانیون بانفوذ این شهر محسوب می‌شد. برادر بزرگ‌تر ایشان مرحوم آیت‌الله حاج‌سیدمحمدرضا طبسی حائری، امام جماعت حرم امام حسین(ع) بود. آیت‌الله طبسی حائری در خانواده‌ای متولد شد که حسینی و از زوار آن حضرت بودند. آنها فراوان به زیارت سیدالشهدا(ع) می‌رفتند و فرزند خود را نیز عاشق آن حضرت تربیت نمودند. آن بزرگ در چنین خانواده‌ای مؤمن و ارادتمند به اهل‌بیت(ع)، نشوونما یافت و روزبه‌روز بر محبت، معرفت و اخلاص نسبت به آن بزرگان افزوده می‌شد. این عشق سبب شد در اواخر عمر، نبمی از منزل خود در مشهد را وقف حسینیه و در آنجا اقامه جماعت نمایند و درس و بحث حوزوی خود را نیز به آن منتقل کند. او در زمان حیاتش، مجالس مذهبی بسیاری را در آن مکان برگزار کرد و هزاران بار، نام فضایل و مناقب امام حسین(ع) و اولاد و اصحاب آن بزرگوار و ذکر مصیبت ایشان،

آن عالم عامل در دوره حاکمیت پهلوی دوم با تصمیمات و اقدامات خلاف شرع وی مخالف بود و به آنها اعتراض می کرد. در مبارزه با رژیم شسا، همگام با دیگر علما، همراهی و همکاری می نمود. اطلاعیه می داد و در راهپیمایی های انقلاب اسلامی نیز حضوری چشمگیر داشت. با مرحوم امام خمینی و فرزندانش آیت‌الله حاج سیدمصطفی خمینی، مانوس بود و رفاقت دیرین داشت

آیت‌الله سیدعلینقی طبسی حائری

آیت‌الله طبسی در عرف دینی شهر مشهد و زائران آن به عنوان عالمی ربانی و پرهیزکار مطرح بود. آن فقید را حل- هرگز تهجد، نماز شب و مناجات با خدا را فرو ننهاد. اهل ذکر و دعا بود. با اخلاص و معنویت بود. از گرفتاری مردم، محزون می شد و در صدد رفع آنها برمی آمد. برای رفع مشکلات ایشان، دعا و در حد امکان عملاً اقدام می کرد. چون با اخلاص دعا می نمود، بی تأثیر نبود و موارد متعددی مشاهده می شد که دعایش در رفع مشکلات مردم مستجاب و مؤثر واقع می شد

نظری و گذری بر حیات علمی و عملی زنده یاد آیت‌الله سیدعلینقی طبسی حائری

عالمی خدوم

که در دل‌های مردم جای گرفته بود

کربلا شرکت نموده، تقریرات درس ایشان را نیز نگاشت که هم‌اینک موجود است و در عداد یادگارهای علمی ایشان به شمار می‌رود. در یک کلام وی در درس و بحث، خوش‌استعداد و جدی بود. استادان بزرگی را درک نمود و از آن‌ها محضر آن‌ها به نیکی استفاده نمود.

■ **نبل به اجتهاد، در بی جد و جهد علمی**

آیت‌الله طبسی حائری پس از تحصیل جدی در محضر استادان بزرگ حوزه کربلا به درجه رقیعه اجتهاد نائل آمد. استادش آیت‌الله العظمی میرزاهادی خراسانی، اجتهاد ایشان را تأیید نموده بود. از حجت‌الاسلام‌المسلمین سیدوحید طبسی فرزند ایشان - که اکنون از استادان حوزه علمیه مشهد است - پرسیدم: آیا یاد محترم شما از کسی تقلید می‌کرد؟ گفتند: خیر! این نکته نیز در خود تکرار است که آیت‌الله طبسی از شاگردان فاضل و شاخص آیت‌الله‌العظمی حاج‌آقا حسین قمی و از اصحاب خاص و حواریون باوقای ایشان بود. آن مرجع بزرگ و نام‌آور، به وی اجازه‌های مفصل داد. ایشان چنان مورد اعتماد آن عالم متقی قرار گرفت که مسئولیت امور مالی و تقسیم شهریه به ایشان واگذار گردید. همچنین آیت‌الله طبسی، دارای اجازات متعدد روایی و امور حسبه از مراجع بزرگ تقلید دوره خویش بود.

■ **معاشر مرحعی بزرگ و نامدار**

همنشینی و مجالست با شخصیت‌های بزرگ، خواسته یا ناخواسته در روحیه، اخلاق، گفتار و کردار ما تأثیر می‌گذارد. هم از این روی مناسب است که با علمای ربانی، افراد خوش خلق و صاحب کمال نشست و برخاست نمایم تا این کمالات نیز در ما تأثیر مثبت بگذارد. در روایات پیامبر(ص) و اهل‌بیت(ع) هم به این نوع مجالست‌ها توصیه شده است. سال‌ها مجالست و همنشینی با فقیهی بزرگ و متقی چون آیت‌الله العظمی حاج‌آقا حسین قمی که در اوج تقوا،

اخلاق، زهد و معنویت بود، در روحیه، اخلاق و گفتار آیت‌الله طبسی حائری نیز تأثیر مثبتی گذشت و به تدریج، همان اخلاق و منش و گفتار در ایشان نیز آشکار شد. بارزترین مصداق آن، اینکه دغدغه دین و ترویج آن را داشت و این امر، به تدریج بیشتر و بیشتر می‌شد. او هنگامی که در درس خارج آیت‌الله قمی شرکت می‌کرد، هم‌زمان به تدریس سطوح عالیه در کربلا نیز اشتغال داشت. وی از مدرسین شناخته شده حوزه این شهر قلمداد می‌شد. آیت‌الله قمی مرجع بزرگ وقت بود و روزبه‌روز نیز مرجعیتش توسعه می‌یافت، ارادتمندانش بیشتر می‌شدند و آوازه و شهرت وی در میان مردم افزون می‌گشت تا آنجا که در اواخر عمر، مرجعیت جهانی و علی‌الاطلاق شیعه در حال انتقال به ایشان بود. آن بزرگ در سال ۱۳۲۶ ه‍.ش وفات کرد و در صحن امیرالمؤمنین(ع) به خاک سپرده شد. پس از وفات ایشان، آیت‌الله حاج‌آقا حسن قمی(فرزند آیت‌الله‌العظمی حاج‌آقا حسین قمی)، به مشهد هجرت و در این شهر اقامت نمود. آیت‌الله طبسی حائری نیز از باب «بخط المرء فی ولده»، از سر علاقه و احترام به استادش آیت‌الله‌العظمی حاج‌آقا حسین قمی، به همراه فرزندش به مشهد مهاجرت و در این شهر سکونت نمود. او تا پایان حیات خویش در مشهد باقی ماند.

■ **فعالیت دینی و تبلیغی در شهر مشهد**

آیت‌الله سیدعلینقی طبسی حائری، در مشهد و مدرسه علمیه سلیمان خان (در ساختمان قدیم آن، تدریس فقه و اصول خود را آغاز کرد. تدریس ایشان در مشهد تا سالیان بسیار ادامه داشت و کتبی چون: معالم، لمعه، قوانین، مکاسب، رسائل و کفایه را درس می‌داد و در طول این مدت، شاگردان فاضل و فراوانی تربیت شدند که برخی از آنها، بعدها به کسوت استادان مبرز حوزه و دانشگاه در آمدند. علاوه بر این سال‌ها جلسات علمی وی در روزهای یک‌شنبه و به صورت هفتگی، در منزل قدیم ایشان در بازار نرزشور و با حضور برخی علمای وقت از جمله: آیت‌الله حاج سیدجواد خامنه‌ای، آیت‌الله حاج شیخ غلامحسین تبریزی، آیت‌الله سیدعلی علم‌الهدی و عده‌ای دیگر برگزار می‌شد. آیت‌الله طبسی علاوه بر تدریس سطوح عالیه در حوزه علمیه کهن مشهد، در حرم مطهر امام رضاع(ع) و در مسجد جامع گوهرشاد، اقامه نماز جماعت می‌کرد و سپس به موعظه مردم می‌پرداخت که سالیان بسیار تداوم یافت. پس از تأسیس حسینیه ایشان در سال ۱۳۴۲ ه‍.ش، نماز جماعت و درس و بحث خود را به آنجا منتقل نمود. بسیاری از متدینین مشهد، در نماز جماعت ایشان حاضر می‌شدند. خدمات ایشان، به تدریس و اقامه جماعت منحصر نشد. مرحوم طبسی هر روز صبح بعد از نماز جماعت خویش و در بین‌الطوابعین، برای مردم مجاور و زائر سخرانی می‌کرد و آنان را با مباحث ناب اعتقادی، اخلاقی و نیز احکام فقهی آشنا می‌نمود. فضایل و مناقب اهل‌بیت(ع) را می‌گفت و در ایام مصیبت و عزای ایشان نیز روضه می‌خواند، خود می‌گریست و دیگران نیز مویه می‌کردند. افراد بسیاری از زائران و مجاوران، با علاقه‌مندی فراوان در مجالس سخنرانی ایشان حاضر می‌شدند و از آن توشه‌هایی می‌گرفتند. برخی کسان که شاهد برخی از خطابه‌های ایشان بودند، تعریف می‌کردند: هنگامی که ایشان روضه می‌خواندند، صدای گریه و ضجه مردم بلند می‌شد!

آیت‌الله طبسی حائری از جنس مردم بود، با مردم بود و غمخوار آنان به شمار می‌فت. اخلاقی خوش و خوش‌مشین، خوش‌بین و خوش‌طبع بود. ایشان - که اکنون از استادان حوزه علمیه مشهد است - پرسیدم: آیا یاد محترم نیز در خود تقلید می‌کرد؟ گفتند: خیر! این نکته نیز در خود تکرار است که آیت‌الله طبسی از شاگردان فاضل و شاخص آیت‌الله‌العظمی حاج‌آقا حسین قمی و از اصحاب خاص و حواریون باوقای ایشان بود. آن مرجع بزرگ و نام‌آور، به وی اجازه‌های مفصل داد. ایشان چنان مورد اعتماد آن عالم متقی قرار گرفت که مسئولیت امور مالی و تقسیم شهریه به ایشان واگذار گردید. همچنین آیت‌الله طبسی، دارای اجازات متعدد روایی و امور حسبه از مراجع بزرگ تقلید دوره خویش بود.

همنشینی و مجالست با شخصیت‌های بزرگ، خواسته یا ناخواسته در روحیه، اخلاق، گفتار و کردار ما تأثیر می‌گذارد. هم از این روی مناسب است که با علمای ربانی، افراد خوش خلق و صاحب کمال نشست و برخاست نمایم تا این کمالات نیز در ما تأثیر مثبت بگذارد. در روایات پیامبر(ص) و اهل‌بیت(ع) هم به این نوع مجالست‌ها توصیه شده است. سال‌ها مجالست و همنشینی با فقیهی بزرگ و متقی چون آیت‌الله العظمی حاج‌آقا حسین قمی که در اوج تقوا، مثبت اجتماع خویش آگاه بود و آن را عملی می‌ساخت. مقید به صله رحم بود. به منازل فاضلی، رفت‌وآمد فراوان داشت. اگر دعوتش می‌کردند و محذور و مانعی نداشت، حتما در مجالس آنان شرکت می‌نمود. در مجالس روضه علماء، استادان و توده مردم شرکت می‌جست و باعث خشنودی و رضایت آنان می‌گشت. مراجع بزرگ تقلید، علما و استادانی نیز که در مشهد بودند یا از قم، نجف، تهران و اصفهان به مشهد مشرف می‌شدند، در مجالس روضه ایشان شرکت می‌کردند.

■ **گره‌گشایی از مردم**

آیت‌الله طبسی در عرف دینی شهر مشهد و زائران آن، به عنوان عالمی ربانی و پرهیزکار مطرح بود. آن فقید را حل، هرگز تهجد، نماز شب و مناجات با خدا را فرو نمی‌نهاد. اهل ذکر و دعا بود. با اخلاص و معنویت بود. از گرفتاری مردم، محزون می‌شد و در صدد رفع آنها برمی‌آمد. برای رفع گرفتاری ایشان، دعا و در حد امکان عملاً اقدام می‌کرد،

چون با اخلاص دعا می‌نمود، بی‌تأثیر نبود و موارد متعددی مشاهده می‌شد که دعایش در رفع مشکلات مردم مستجاب و مؤثر واقع می‌شد. نگارنده خود یک نمونه از آن را دید که مردی میانسال از شهری دیگری به مشهد آمده بود و پس از زیارت حضرت رضاع(ع)، در بیت آن بزرگوار حضور یافت و اصرار می‌کرد تا ایشان را ببیند. به او گفتم: مگر ایشان را می‌شناسید و با ایشان سابقه دارید؟ گفت: بله، حدود ۳۰سال قبل دختر کوچکم بیمار و قرار بود که او را جراحی کنند. من ایشان را در حرم ثامن‌الائمه(ع) دیدم و داستان را برایش نقل کردم. از ایشان درخواست کردم تا برایش دعا کنند. ایشان نیز قبول کرده و با همان معنویت خاص خود و با اشک چشم، برای دخترم دعا نمود. فسردای آن روز و قبل از انجام عمل جراحی، دوباره بررسی و البته تعجب کردند که هیچ اثری از بیماری در او نیست و نیازی به جراحی هم ندارد! اکنون من آمده‌ام که ایشان را زیارت کنم. سلامتی فرزندم را مدیون عنایت خداوند، با دعا و نفس گرم ایشان می‌دانم. از آن زمان تاکنون و هر سال که به مشهد بیایم، سعی می‌کنم تا خدمت ایشان بر رسم و عرض ارادت و اخلاص نمایم.

■ **در عرصه فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی**
آیت‌الله طبسی حائری، بر مسائل دینی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه نیز حساس بود و بی‌تفاوتی را پیشه خود نمی‌ساخت، یعنی در آنچه به مردم و زندگی آنها بستگی داشت، از قیل دین، رفاه، مشکلات و تنگناهای معیشتی آنان. آن فقید را حل نسبت به مردم دغدغه داشت و در شادی و غم ایشان شریک بود. در دوره حاکمیت پهلوی دوم، با تصمیمات و اقدامات خلاف شرع وی مخالف بود و به آنها اعتراض می‌کرد. در مبارزه با رژیم شاه، همگام با دیگر علما، همراهی و همکاری می‌نمود. اطلاعیه می‌داد و در راهپیمایی‌های انقلاب اسلامی نیز حضوری چشمگیر داشت. با مرحوم امام خمینی، فرزندش آیت‌الله حاج سیدمصطفی خمینی، مانوس بود و رفاقت دیرین داشت. در سفری که امام خمینی و شهید آیت‌الله محمد صدوقی، هم‌زمان به مشهد مشرف شده بودند، با ایشان در مراده صمیمی بود. مرحوم حاج آقا مصطفی خمینی نیز هنگامی که به مشهد می‌آمد، به منزل ایشان وارد می‌شد. از امام خمینی در امور حسبه، اجازات متعدد داشت و رهبر انقلاب اسلامی برای ایشان و با دستخط مبارک خویش از مرجع بزرگ جهان تشیع مرحوم آیت‌الله‌العظمی بروجردی اجازه امور حسبه گرفته بود که آن دستخط و اجازت مذکور آمده در ذیل آن، هم اینک موجود است. در روزهای آغازین پیروزی انقلاب اسلامی به دیدار خصوصی با امام خمینی رفت و این رویداد تاریخی را به محضر ایشان تبریک گفت.

■ **یادگارهای ماندگار**

آیت‌الله طبسی، آثار و تألیفات متعددی را نیز به رشته تحریر در آورده است. مکتوبات متنوعی از ایشان به یادگار مانده که هر یک نمایانگر وجهی از شخصیت علمی و فرهنگی اوست. از تقریرات درس خارج آیات نظام کربلا مانند حاج‌آقا حسین قمی، میرزاهادی خراسانی و سیدمحمدهادی میلانی و سیدابوالقاسم خوبی گرفته - که هنوز به صورت مخطوط باقی مانده- تا کتب معرفی چون: «تشکول طبسی» در سه جلد به فارسی و کتاب «التحصیل فی ایام التعلیل» در دو جلد به عربی که هر دو به چاپ رسیده است. کتاب تشکول ایشان دارای مطالب متنوع علمی، حدیثی، تاریخی و اشعار و نکات مورد استناد در وعظ، خطابه و نیز فضاییای عبرت‌آموز و مطایبات است که نظر هر خواننده‌ای را به خود جلب می‌نماید. نقل است که مرحوم امام خمینی(ره) در نجف و دیدار با آیت‌الله طبسی، به شوخی به وی فرموده بودند: «این کتاب تشکول شما، در منزل ما بیش از قرآن و مقالات خوانده می‌شود». آیت‌الله طبسی حائری علاوه بر خدمات علمی و معنوی مورد اشاره، مؤسسه‌ای را به عنوان دارالقرآن الکریم برای کودکان و نوجوانان تأسیس کرد که با این کتاب آسمانی آشنا شوند. نگارنده هنگام افتتاحیه دارالقرآن ایشان در مشهد حضور داشتم و فاصله‌ای نشد که جلسات آموزش قرآن کودکان در آن آغاز شد. آیت‌الله طبسی برای استفاده عموم مردم، کتابخانه‌ای عمومی در حدود ۲۰هزار جلد کتاب تأسیس نمود که مورد استفاده عموم مردم و طلاب حوزه علمیه مشهد می‌باشد. در این کتابخانه، کتب متنوع مذهبی با مرتبط با حوزه‌های گوناگون علوم انسانی وجود دارد که قابل استفاده برای عموم اقبشار است. همچنین آن مرحوم برای اسکان زائران حضرت رضاع(ع)، زائرسرایی را احداث نمودند که علماء، استادان و مردمی که برای زیارت به مشهد مشرف می‌شوند، در آنجا سکونت نمایند.

■ **در جوار لطف حق**

سرانجام این عالم بزرگوار پس از تحمل یک دوره بیماری، در سه‌رگه روز پنج‌شنبه ۱۳شهریو ماه سال ۱۳۷۹ه‍.ش، مطابق ۲۲جمادی‌الثانی سال ۱۴۲۱ه‍.ق، در یکی از بیمارستان‌های مشهد دعوت حق را لبیک گفت و به دیدار معبود شتافت. آن عالم را حل طبق وصیت خویش، در کنار منبر حسینیه‌اش به خاک سپرده شد. مرقد مطهر او در طول ۲۳سال، همچنان زیارتگاه علاقه‌مندان و مردم است. پس از ارتحال ایشان مراجع بزرگ تقلید و علمای شاخص حضرات آیات نظام بیعت، فاضل لنکرانی، شبیری زنجانی، صافی گلپایگانی، صانعی، مهدوی کنی و طاهری خرم‌آبادی ضایعه رحلت ایشان را تسلیت گفتند. روحش شاد و یادش گرمی باد.

^[1] در مراسم تشییع شهید آیت‌الله مرتضی مطهری در مشهد ۱۳۵۸، آیت‌الله سیدعلینقی طبسی حائری
